

ȘTIINȚA MILITARĂ - COMPONENTA FUNDAMENTALĂ A GÂNDIRII MILITARE. COMPONENTELE ȘTIINȚEI MILITARE. OBIECTUL DE STUDIU ȘI COMPONENTELE ȘTIINȚEI MILITARE

Col.prof.univ.dr. VASILE MARIN*

Abstract: The military science is an epistemological quality. It is related to the military field study, one of the oldest and more complex fields of the human society. Its complexity has required a special internal dynamics of the military science, and also a great range of relations with other scientific fields. Everything is connected with the idea of knowledge and explanation of the military phenomenon, a phenomenon which has caused numerous synopses of the natural evolution and the progress of the human society. Key words: science, thinking, theory, practice.

1. Semnificația și specificul gândirii militare, componentă a domeniului militar și corolar al științei militare

Unul dintre subsistemele importante ale sistemului social global este și domeniul militar, care include totalitatea ideilor, concepțiilor și teoriilor referitoare la război, lupta armată și forțele armate, precum și instituțiile, relațiile, măsurile și acțiunile corespunzătoare lor, ce se desfășoară la un moment dat, de către un stat pentru promovarea intereselor sale în raporturile cu alte state. Domeniul militar cuprinde următoarele componente: gândirea militară, practica militară, teoria militară, politica militară, știința militară și doctrina militară.

Gândirea militară reprezintă o componentă specifică gândirii sociale fiind alcătuită din totalitatea ideilor, teoriilor și strategiilor care abordează

* Academia Forțelor Aeriene „HENRI COANDĂ” - Brașov

fenomenul militar dintr-o epocă dată. Aceasta are o latură practică și una teoretică, de teorie militară.

Preocuparea pentru studiul fenomenului militar s-a manifestat încă din antichitate (Sun-Tzu (cca400-330 î.H.), Xenophon (430-355 î.H.), Flavius Mauritiu Tiberius (539-602), a continuat în evul mediu (Mauritiu de Nassau (1567-1625) și s-a dezvoltat în mod deosebit după războaiele revoluției franceze și napoleoniene (Clausewitz (1780-1831), Jomini (1779- 1831), ș.a.

În România, gândirea militară a cunoscut o primă perioadă de afirmare la voievozii și conducătorii de oști din secolele XIV-XVIII, concretizându-se în acțiuni militare de mare eficiență și cu numeroase momente de prioritate pe plan european. Aceasta s-a afirmat din nou în sec. XIX și în primele decenii ale sec. XX, când gânditori și oameni politici de frunte precum N. Bălcescu (1819-1852), A. Iancu (1824-1872), M. Kogălniceanu (1817-1891), A. I. Cuza (1820-1873), teoreticieni militari precum Gh. Slăniceanu (1835-1885), C. Hârjeu (1856-1928), ș.a., istorici și sociologi precum N. Iorga (1871-1940) și D. Gusti (1880-1955) au adus contribuții însemnate la elaborarea și dezvoltarea gândirii militare românești moderne.

Gândirea militară circumscrie cunoștințele referitoare la originea, cauzele, caracterul și legitățile războiului, privit nu numai ca stare conflictuală, ci și ca fenomen social-istoric, cu implicațiile pe care acesta le presupune pe toate planurile.

Concepțiile, teoriile, ideile și tezele cu privire la factorii materiali și spirituali, obiectivi și subiectivi și în general de orice natură, care determină sau influențează constituirea instituțiilor militare, principiile pregătirii și ducerii luptei armate, natura, caracterul și rolul social-politic, organizarea, înzestrarea și pregătirea instituțiilor armatei, a organismului militar alcătuiesc componentele de bază ale gândirii militare.

Conținutul gândirii militare înglobează concepțiile», 'teoriile, ideile rezultate din investigarea fenomenului militar, reflectând interese și nevoi dictate de condițiile concret istorice ale dezvoltării umanității.

Gândirea militară este cuprinsă, în primul rând, într-o mare varietate de lucrări fundamentale, monografii, studii, materiale de opinie, publicații, manuale, dicționare, etc., care sintetizează cunoștințele, concepțiile, teoriile și ideile referitoare la domeniul în cauză.

În al doilea rând, elemente importante ale gândirii militare se constituie în legile, regulamentele și diversele acte cu caracter nominativ care consfințesc sub formă de principii și norme, rezultatele studierii fenomenelor militare în concordanță cu cerințele puse de organizarea militară, de politica militară într-un cadru social-politic și național, determinant, într-o epocă dată.

Gândirea militară, ca parte a conștiinței sociale, reprezintă o reflectare abstractizată și generalizată a unor condiții social-istorice concrete. Conținutul și trăsăturile esențiale ale gândirii militare sunt, în fiecare etapă, determinate de caracteristicile economice, politice, ideologice, etc., ale epocii respective.

Concepțiile și ideile ce alcătuiesc gândirea militară sunt produsul reflectării unor realități în conștiința oamenilor, care au poziții sociale, economice, politice diferite, sunt călăuziți de ideologii diferite, au interese deosebite. Ca atare, gândirea militară nu se înfățișează ca un sistem unitar de cunoștințe, ci ca o însumare de concepții, teorii, idei, opinii diverse care aparțin diferitelor curente de idei.

În etapa actuală, gândirea militară are o structură complexă, incluzând: știința militară, ramurile științelor sociale aplicate în domeniul militar, filozofia războiului, teoria militară, geografia militară, științele tehnice militare, ș.a.

În acest context, gândirea militară românească se distinge prin anumite însușiri definitorii cum sunt: abordarea consecventă și sistematică a fenomenelor și proceselor militare, receptivitatea față de tot ce e nou în știința militară, creativitate și spirit novator, integrarea critică a valorilor trecutului și contemporaneității, ș.a.

Teoria militară este un domeniu superior de analiză, de cercetare și de explicare a fenomenelor militare, a unor laturi esențiale ale acestuia, cuprinzând un sistem de idei fundamentale care generalizează practica militară și reflectă legile obiective ale luptei armate.

Teoria militară își poate îndeplini rolul doar atunci când are o bază științifică, când este indisolubil ancorată în practică. Teoria militară în epoca actuală are un pronunțat caracter pragmatic, preocupările sale fiind strâns legate de interesele statelor.

Practica militară, latură specializată a domeniului practicii sociale și componentă a domeniului militar, este alcătuită din totalitatea măsurilor și acțiunilor întreprinse de un stat (grup de state) privind organizarea, înzestrarea, pregătirea și instruirea forțelor armate, precum și cele referitoare la formele și procedeele de ducere a acțiunilor de luptă în conformitate cu legile obiective ale luptei armate.

Practica militară cuprinde două aspecte principale:

- activitatea ce se desfășoară în timp de pace, respectiv pregătirea populației, economiei și teritoriului pentru un eventual conflict sau pentru o situație de criză;
- activități ce se desfășoară în timpul conflictului sau crizei.

Între teoria militară și practica militară există o legătură indisolubilă, de intercondiționare și determinare.

Practica militară, ca activitate desfășurată de oameni în scopul obținerii victoriei în război, mai cuprinde: producția, perfecționarea și mentenanța armamentului și tehnicii de luptă, acțiunile trupelor de război și în procesul instrucției, asigurarea tehnico-materială, activitatea organizatorică a comandanților, diferitele experimentări științifice prin care se verifică armamentul și tehnica militară, procedeele noi de luptă și noile forme de organizare.

Pe baza materialului faptic acumulat în practica militară, teoria militară, în urma generalizării, sintetizării și abstractizării acestuia formulează opinii, idei, teze, principii, legități, care pot explica dezvoltarea fenomenului militar.

În activitatea militară, teoria militară are un rol important, rolul de călăuză în acțiune. Oricât de bogată ar fi experiența militară și oricât de variate ar fi activitățile practice, acestea nu pot suplini lipsa domeniului teoretic. Practica militară care nu se călăuzește după o teorie științifică, nu-și poate îndeplini obiectivele.

În secolul nostru, secolul revoluției în afacerile militare, al informaticii și tehnologiilor înalte, armamentul și tehnica de luptă se perfecționează într-un ritm rapid, ceea ce determină creșterea cerințelor față de pregătirea teoretică a personalului militar. Această pregătire nu se poate limita la cunoașterea regulamentelor și instrucțiunilor în vigoare, ci trebuie să cuprindă un cerc larg de probleme din domeniul științei militare, al științelor tehnice militare, al cunoștințelor de cultură generală, al științelor sociale, psihologiei și pedagogiei militare, ș.a..

Legat de acest aspect, în lucrarea „Război și anti-război”, Alvin Tofler făcea următoarea remarcă: *„Ideea că Războiul din Golf a fost un război high-tech, în care elementul uman a fost eliminat din luptă, e fantezie. Fapt este că forțele trimise de aliați în Golf constituiau cea mai bine instruită și expertă, din punct de vedere tehnic, armată lansată vreodată în luptă.”* [1]

Tot Tofler mai aprecia următoarele: *„Cu siguranță, educația avansată din zilele noastre e mai obișnuită în armată decât în cele mai înalte nivele ale afacerilor. Un studiu recent efectuat de către Centrul de Conducere Creativă din Carolina de Nord a demonstrat că numai 19% dintre managerii la vârf americani au obținut o diplomă post-universitară, câtă vreme remarcabila proporție de 88% dintre generalii de brigadă au studii superioare multilaterale.”* [1]

Legat de același aspect, Alvin Tofler își extinde aprecierea, întărind încă o dată ideea că nivelul pregătirii militarilor s-a extins extrem de mult: *„Nivelul educațional crescând se manifestă și în rândul gradelor inferioare. Peste 98% din efectivele de voluntari în Războiul din Golf erau absolvenți de liceu - cel mai înalt procentaj din istorie. Mulți aveau studii chiar mai avansate.”* [1]

O semnificație deosebită o are cunoașterea unor particularități a corelației dintre teoria și practica militară în condițiile actuale și mai ales viitoare.

După cum se știe, teoria militară s-a limitat timp îndelungat la generalizarea experienței războaielor trecute. Mulți dintre mari comandanți considerau că la baza artei militare și a învățământului militar trebuie să se găsească studiul istoriei militare. Această concepție este justificată, atâta timp cât schimbările în domeniul militar se produceau relativ lent. Experiența militară anterioară, acumulată de multe generații și transmisă sub forma generalizărilor teoretice, își păstra vreme îndelungată însemnătatea, ca izvor

principal al cunoștințelor militare. Bazându-se pe experiența trecutului, marii comandanți puteau trece la pregătirea unui nou război, știind că acesta nu va aduce schimbări esențiale în arta militară. Chiar greșelile care se comiteau în legătură cu aprecierea elementelor noi aduse de războiul următor, puteau fi îndepărtate în cursul desfășurării operațiunilor militare, fără consecințe prea grave, iar experiența nouă influența într-un ritm relativ scăzut dezvoltarea teoriei militare.

În epoca actuală, situația este cu totul alta, de la un război la altul producându-se schimbări profunde în domeniul militar. Astfel, a avut loc trecerea de la procedeele de luptă poziționale în primul război mondial, la procedeele manevriere, specifice celui de-al doilea război mondial. Și mai radicale au fost schimbările în perioada de după cel de-al doilea război mondial, determinate de implicațiile militare ale revoluției tehnico-științifice, ajungându-se azi la războiul de „nișă”, războiul bazat pe rețea, războiul aerospațial și războiul virtual, etc.

Datorită schimbărilor calitative profunde ce au loc la intervale scurte, generalizarea experienței trecutului nu mai este suficientă pentru elaborarea teoretică a noilor teorii și concepte. În aceste condiții, funcția de predicție a teoriei militare capătă o însemnătate mult mai mare decât în trecut. Prevederea caracterului și conținutului unui viitor conflict reprezintă punctul de plecare pentru elaborarea unei strategii militare realiste, pentru rezolvarea justă a problemelor de organizare, înzestrare și instruire a forțelor armate, îndeplinirea acestei sarcini presupune o analiză științifică a practicii militare contemporane. Teoria strategică trebuie să țină seama de raportul de forțe existent astăzi în lume, de implicațiile revoluției tehnico-științifice, de evoluția armamentului și tehnicii militare, de consecințele dezvoltării diferitelor tipuri de arme asupra scopului de purtare a războiului.

Politica militară, latură a domeniului militar și politicii generale, este formată din ansamblul atitudinilor, concepțiilor, relațiilor, măsurilor și activităților ce definesc poziția statului, a grupurilor socio-profesionale și a partidelor politice față de problemele militare interne și internaționale, față de folosirea forțelor și mijloacelor militare.

Politica militară include atât latura conceptuală, teoretică, cât și măsurile adoptate pentru realizarea practică a obiectivelor stabilite.

În politica militară se oglindesc nemijlocit interesele economice și politice fundamentale ale acțiunilor și popoarelor, precum și ale anumitor grupuri socio-profesionale.

Ideile și concepțiile politico-militare sunt cuprinse în programele și declarațiile politice ale partidelor și guvernelor, în constituții și legi, în doctrinele politice și militare, în lucrări teoretice consacrate acestui domeniu, ele fiind traduse în viață prin activitatea grupurilor socio-profesionale, a instituțiilor și organizațiilor politice, în mod deosebit prin activitatea organismului militar. Politica militară este influențată în mare măsură de

evoluția situației internaționale, a raportului de forțe pe plan mondial. Apartenența la alianțe, coaliții ori organizații militare internaționale, aderarea la tratate evidențiază politica militară a unui stat.

În concepția statului român, abordarea și soluționarea problemelor de ansamblu ale apărării țării formează obiectul politicii apărării naționale.

Politica apărării naționale reprezintă o concepție cuprinzătoare despre apărarea patriei, care vizează ansamblul acțiunilor, căilor, mijloacelor, metodelor folosite în acest domeniu, în concordanță cu întreaga dezvoltare a societății ținând seama de tendințele ce se manifestă în evoluția situației internaționale.

Aceasta dirijează și coordonează toate resursele de care depinde apărarea țării cum sunt: mijloacele economice, politice, mijloacele cercetării științifice și tehnologice, mijloacele psihologice, juridice, culturale, educaționale, ș.a.. În condițiile actuale, accentul principal trebuie pus pe dezvoltarea economico-socială, pe folosirea mijloacelor politice și diplomatice pentru întărirea securității și independenței naționale, pe dezvoltarea largă a cooperării internaționale, în primul rând în domeniul politic, militar, economic și al drepturilor omului.

2. Teoria militară - conținutul și funcțiile îndeplinite

Așa cum am văzut anterior, teoria militară, parte a domeniului militar și totodată, domeniu specific de analiză, cercetare și explicare a fenomenului militar în ansamblul său sau a unor laturi esențiale ale acestuia, cuprinde un sistem de idei fundamentale care generalizează practica militară și reflectă legile obiective ale luptei armate. În sens larg, teoria militară influențează toate direcțiile și modalitățile de cunoaștere a fenomenului militar, respectiv știința militară, arta militară, științele tehnice militare, concepțiile filozofice, politice, sociologice, economice, psihologice cu privire la război și armată.

În sens restrâns, teoria militară se referă la o anumită latură, ramură problematică sau concepție a acțiunilor militare, cum ar fi spre exemplu: teoria organizării și mobilizării forțelor armate, teoria conducerii trupelor, teoria războiului limitat, teoria războiului în rețea, etc..

Evoluția teoriei militare este rezultatul unui îndelungat proces istoric de achiziționare neconținută de noi cunoștințe, de trecere de la esențe mai puțin profunde către esențe tot mai profunde. În cadrul acestui proces, teoria militară a trecut prin mai multe stadii, îmbrăcând forme diferite, evoluând de la arta militară la știința militară.

Această ordine istorică a apariției artei și științei militare are o justificare profundă. Oamenii învață mai întâi să-și coordoneze, în activitatea practică, acțiunile în conformitate cu scopul urmărit și natura obiectivului și de-abia mai târziu ajung să descopere cauzele, necesitățile care guvernează un domeniu sau altul al vieții sociale și să le oglindească sub forma unui sistem teoretic de noțiuni, principii, legi, deși ordinea logică este, de fapt, inversă.

În Europa, primele cunoștințe militare se găsesc în operele istoricilor antichității grecești, printre care mai cunoscut este Xenophon (430-355 î.H), filozof și general atenian, care prezintă în lucrarea „Cyropedia”, păreri asupra organizării, completării, instruirii și educării trupelor.

În Roma antică apar atât lucrări de istoria militară cât și lucrări de tactică militară. Printre autorii mai cunoscuți îl amintim pe Frontinius cu opera sa „Stratageme” și pe Onosandros cu lucrarea „Îndrumări pentru comandanți”.

De asemenea, între gânditorii militari ai antichității un loc important l-a ocupat Vegetius care, în lucrarea „Note asupra activității militare” și-a propus să sintetizeze experiența de luptă a armatei romane.

În perioada evului mediu timpuriu se impune tratatul de strategie al generalului bizantin Flavius Mauritiu Tiberius (539-602), care adaugă la cunoștințele antichității clasice experiența militară dobândită de imperiul bizantin în lupta cu popoarele migratoare.

Epoca modernă va dezvolta mai departe cunoștințele antichității și evului mediu. În această perioadă a înflorit teoria militară sub forma artei militare, marcată de apariția lucrării „Tratat de artă militară”, scris de Niccolò Machiavelli (1469-1527), cel mai de seamă gânditor militar al Renașterii. Nota distinctă a perioadei dezvoltării teoriei militare sub forma artei militare o reprezintă inexistența, chiar în cadrul aceleiași armate, a unor principii unice de conducere și desfășurare a luptei.

Marii comandanți, depozitarii artei militare își formau, de regulă, cultura militară studiind istoria războaielor și experiența de luptă a celor mai străluciți înaintași ai lor, reținând ceea ce considerau că ar constitui principii și reguli de organizare și conducere a luptei.

Odată cu apariția armatelor de masă și înmulțirea activităților de comandament cărora comandantul nu putea să le mai facă față singur, acesta trebuia să fie ajutat tot mai mult de un stat major. Pentru călăuzirea statului major în elaborarea planurilor de luptă și a comandanților de armate, care acționau independent, a devenit necesară adoptarea din timp, în vederea realizării unității de concepție și acțiune, a unui sistem de principii unice cu un caracter de mare generalitate, care să oglindească concepția statului privind caracterul viitorului război, organizarea luptei, instruirea trupelor și folosirea lor în luptă. Aceste principii încep să se predea tuturor ofițerilor în școlile și academiile militare.

Iau naștere strategiile militare ale statelor europene, prin generalizarea experienței războaielor Revoluției franceze și a războaielor napoleoniene, de către teoreticieni ca arhiducele Carol (1771-1847), A.H. Jomini (1779-1869), K. Clausewitz (1780-1831) și alții.

Necesitatea elaborării unei strategii militare sub forma unui sistem oficializat de principii fundamentale de ducere a luptei armate este argumentată de către teoreticianul român, generalul Hîrjeu astfel: „Când armatele erau mici un Napoleon, un Frederich aveau o acțiune directă pe

câmpul de bătaie... Astăzi, comandantul nu mai poate - ca rezultat al întinderii fronturilor - conduce direct acțiunile de luptă. Este deci necesară însușirea de către toți ofițerii a unor principii directe, care sunt în măsură să asigure, alături de disciplină, unitatea de acțiune în vederile comandantului general." [2]

Evoluția teoriei militare cunoaște noi dimensiuni prin contribuția lui K. Clausewitz (1780-1831) și a altor gânditori militari care vor configura știința militară prin elaborarea legilor și principiilor luptei armate.

Teoria militară și-a configurat un rol și în cadrul gândirii militare, un sistem de funcții dintre care cele mai importante sunt cea cognitiv-explicativă și cea predictivă. Îndeplinind funcția cognitiv-explicativă, teoria militară dezvăluie originea, esența și cauzele războiului, legăturile lui cu alte fenomene sociale, factorii de care depinde obținerea victoriei în război, conținutul formelor și procedeele de acțiune militară. Prin funcția predictivă, teoria militară asigură prevederea caracterului unui viitor război, determină implicațiile militare ale revoluției tehnico-științifice și principalele direcții sau tendințe în evoluția armamentului și tehnicii de luptă.

Teoria militară modernă a cunoscut un proces amplu de dezvoltare pe baza multiplelor procese novatoare ale fenomenului militar contemporan, conturându-se un evantai de discipline cum sunt: știința militară» științele tehnice militare (balistică, navigație militară, topografie, aeronautică, etc.), filozofia războiului, concepțiile despre război și armată (politice, economice, biologice, sociologice, psihologice, pedagogice, juridice, etice, etc.).

Știința militară își găsește aplicare în practică prin strategia militară care, la rândul ei, pune științei militare probleme prin soluționarea cărora aceasta se dezvoltă, se îmbogățește. Strategia militară valorifică nu numai cunoștințele oferite de știința militară, ci și de alte științe și discipline științifice. Științele sociale, de exemplu, pun la dispoziția științei militare teze, idei apte să faciliteze găsirea soluțiilor optime pentru sporirea valorii factorilor economico-sociali în întărirea forței militare, evaluarea corectă a implicațiilor militare ale revoluției în afacerile militare. Sociologia și psihologia socială ajută la fundamentarea soluțiilor optime de organizare și conducere a activităților militare, la descifrarea raporturilor dintre puterea armată și societate, dintre om și tehnica de război, a influențelor pe care le exercită schimburile din structura social-economică asupra fenomenului militar; știința politică furnizează concluzii utile pentru înțelegerea corelației dintre război și politică, dintre strategia politică și cea militară, a implicațiilor politice ale dezvoltării armelor moderne, pentru fundamentarea relațiilor dintre statele și altele, care au mare însemnătate și pentru strategia militară.

Un rol de prim rang în elaborările strategice îl joacă științele economice, fără cunoașterea cărora este de neconceput soluționarea unor probleme cum sunt raportul dintre război și economie, utilizarea potențialului economic în

scopul întăririi capacității de apărare, pregătirea economiei naționale pentru apărare etc..

O mare însemnătate în fundamentarea strategiei militare o are știința istoriei, întrucât fără cunoașterea istoriei, a învățămintelor ei, fără valorificarea tradițiilor istorice strategia militară ar fi lipsită de rădăcinile naționale.

Științele tehnice sunt indispensabile în realizarea orientărilor strategice privind dotarea forțelor armate cu armament și mijloace tehnice de luptă corespunzătoare necesităților impuse de războiul modern, de organizarea forțelor luptătoare, de caracteristicile teatrului de acțiuni militare, de modul de acțiune și starea tehnico-materială a trupelor inamice, etc.

3. Obiectul de studiu și componentele științei militare

„Știința militară reprezintă un sistem unitar de cunoștințe referitoare la legile și principiile luptei armate, la formele de organizare, pregătire și întrebuințare a forțelor armate în război, la procedeele și metodele de ducere a acțiunilor militare.” [3]

Această definiție reflectă în mod corespunzător obiectului științei militare. După cum se știe, scopul fundamental al fiecărei științe, exprimat în obiectul ei de studiu, îl constituie cunoașterea legilor care guvernează fenomenele din domeniul respectiv, precum și cerințele aplicării acestora în activitatea practică. Ca urmare, științei militare îi revine sarcina de a cunoaște, a descoperi și a formula legile luptei armate. Fără cercetarea acestor legi, ea și-ar pierde obiectul de studiu, caracterul științific și odată cu acestea, întreaga teorie și practică militară ar fi dominată de subiectivism și arbitrar.

Cunoașterea legilor luptei armate este importantă din punct de vedere teoretic și necesară din punct de vedere practic. Ea constituie condiția fundamentală, punctul de plecare în elaborarea principiilor luptei armate, a formelor și procedeelelor acțiunilor militare, a regulilor și normelor organizării și ducerii cu succes a acestora. Înțelegerea conținutului legilor luptei armate înseamnă, de fapt, cunoașterea realităților câmpului de luptă, a dinamicii sale, ceea ce asigură oferirea militarilor a posibilității anticipării științifice privind modul de pregătire și ducere a acțiunilor de luptă. Ea reprezintă baza pregătirii personalului militar care trebuie să cunoască temeinic conținutul legilor luptei armate și să aplice cerințele lor în procesul instructiv-educativ, în întreaga activitate.

Din definiție rezultă, de asemenea, că știința militară constituie un sistem militar de cunoștințe, bine încheșat și bine structurat. Realizarea acestui sistem este rezultatul unui îndelungat proces a vizat domeniul cunoașterii artei în a conduce oștile în luptă.

Astfel, gânditorii militari și comandanții de oști ai lumii antice - chinezi, greci, romani - s-au preocupat de descrierea unor bătălii, de generalizarea experienței acestora și pe această bază au elaborat principii ale organizării și instruirii armatelor.

Odată cu lărgirea ariei de preocupări, obiectul de studiu al științei militare depășește problematica artei militare, adică a strategiei și tacticii. Pe lângă arta militară, apar și se conturează și alte părți componente (ramuri) ale științei militare.

Procesul istoric al formării și dezvoltării științei militare a fost sinuos, cu etape de înflorire și cu perioade de stagnare, dar caracteristica sa principală a fost permanenta tendință de dezvoltare și de perfecționare. Această tendință devine mai evidentă în epoca modernă, îndeosebi în perioada războaielor revoluției franceze și apoi napoleoniene, când problematica științei militare cunoaște un proces de consolidare, lărgire și diversificare, rezultând idei de certă valoare teoretică concomitent cu o evidentă îmbogățire a practicii militare. În cadrul acestor preocupări, obiectul de studiu al științei militare vizează tot mai mult cunoașterea legilor războiului și pe această bază, elaborarea principiilor organizării și ducerii luptei armate. Este epoca marcată de contribuția unor remarcabili teoreticieni militari (Clausewitz, Jomini și alții) privind fundamentarea principiilor generale ale luptei armate, continuată apoi de o pleiadă de gânditori și specialiști militari care clădesc cu pasiune și migală edificiul științei militare moderne, continuându-i și adâncindu-i obiectul de studiu cu noi concluzii și idei valoroase.

În procesul edificării științei militare moderne, problematica acesteia a căpătat un conținut nou, mai profund și mai complex, vizând esența social-politică a războiului, caracterul, fizionomia și trăsăturile sale în strânsă corelație cu ansamblul dezvoltării sociale.

Rezultă că edificarea științei militare, conturarea ei și aprofundarea obiectului ei de studiu au străbătut un îndelungat proces istoric în cadrul căruia cunoștințele disparate asupra războiului s-au constituit într-un sistem logic de categorii și legi. Acest sistem categorial cuprinde noțiunile de bază cu privire la război și lupta armată, cu care știința militară operează în scopul cunoașterii legilor și principiilor luptei armate și aplicării cerințelor acestora în pregătirea și ducerea acțiunilor militare.

Știința militară studiază războiul pornind de la ceea ce îi determină esența, având ca scop identificarea legilor ce guvernează acest element caracteristic, fundamental al războiului care este lupta armată. Totodată, studierea fenomenului război nu poate fi realizată în afara conexiunii generale a fenomenelor vieții sociale ci doar în cadrul condiționărilor sale determinate de un ansamblu de factori economici, politici, științifici, morali, naționali, etc. Ca atare, știința militară cercetează și definește factorii obiectivi și subiectivi, cu acțiune permanentă și temporară, care influențează și hotărăsc desfășurarea și rezultatele conflictelor armate, conținutul acestor factori și raporturile dintre ei. fundamentează principiile de bază ale organizării, pregătirii conducerii forțelor în război.

Studiind conflictele armate, știința militară descoperă și detașează ceea ce este esențial, repetabil în desfășurarea lor, elementele care se disting prin

maximă generalitate, care au un caracter universal și, sintetizând rezultatele investigațiilor, pune în evidență legile obiective ale războiului în general, formulează principii generale, și criterii de apreciere a naturii proceselor și fenomenelor militare. Prin studiul și generalizarea teoretică a experienței în război, știința militară fundamentează idei călăuzitoare, norme, reguli privind activitatea practică de pregătire a forțelor și mijloacelor în vederea unui anumit război.

Dacă, în general, știința – care reprezintă cunoștințe sistematizate – apare atunci când începe studiul specială a proprietăților diferitelor obiecte și fenomene din natură, având drept scop sintetizarea faptelor și datelor, știința militară se implică atunci când fenomenul război este studiat în esența lui și pe baza materialului astfel adunat, se fac generalizări teoretice, formulându-se legi, teorii, axiome structurate într-un sistem încheiat, clădit după anumite principii, după o metodologie cât mai amplu fundamentată.

Știința militară încorporează într-un studiu unitar, laturi bine sistematizate ale fenomenului militar, dintre care cele mai importante sunt materialul factual acumulat de-a lungul procesului său de dezvoltare, generalizările teoretice făcute pe baza analizei materialului factual și interpretarea filozofică a acestor generalizări.

În calitate de știință socială particulară, știința militară are un conținut bogat și o problematică complexă și diversificată. Gradul ei de complexitate se reflectă evident în structura sa.

La început, în perioada de formare a științei militare, structura ei a fost relativ simplă. Știința militară includea în structura ei strategia, tactica, artileria, fortificațiile și istoria militară.

Ulterior, în compunerea științei militare au intrat și alte ramuri, astfel încât, în prezent ea cuprinde: teoria generală, arta militară, istoria militară, geografia militară, teoria organizării militare, teoria instruirii trupelor, logistica militară, teoria conducerii militare ș.a.

Teoria generală a științei militare constituie, cadrul teoretic de ansamblu ce unește într-un tot încheiat, ramurile științei militare.

Scopul ei principal constă în studiul, descoperirea și formularea legilor și principiilor luptei armate. Problematika ei este complexă, cuprinzând: obiectul și conținutul științei militare, sistemul ei categorial, metodele și metodologia specifică etc. Pe această bază, teoria generală studiază caracterul și natura luptei armate, legile ce o guvernează, acțiunea factorilor care influențează și determină desfășurarea și deznodământul războiului.

Arta militară constituie o ramură, importantă a științei militare și cuprinde totalitatea cunoștințelor științifice privind principiile, metodele, procedeele și regulile de pregătire și ducere a acțiunilor militare atât în ansamblul lor, cât și a celor desfășurate de fiecare categorie de forțe ale armatei și genurile de arme în parte, a tuturor forțelor participante.

Conținutul artei militare este structurat pe două laturi principale: una teoretică, adică teoria artei militare și alta practic - aplicativă, care se referă la pregătirea și ducerea acțiunilor militare. Între ele există o unitate indisolubilă. În timp ce teoria este confruntată și verificată în practica militară, la rândul ei aceasta din urmă, pe baza generalizării experienței, îmbogățește și perfecționează conținutul teoretic al artei militare. Deoarece arta militară aplică legile luptei armate, studiate și dezvăluite de teoria generală a științei militare, ea are un profund conținut obiectiv, cu valoare generală, universală. Dar, cerințele acestor legi, reflectate în principii și reguli ale luptei armate, sunt aplicate în condiții concrete determinate la rândul lor de interesele și posibilitățile statului respectiv, de orientarea sa strategică, de conținutul și structura sistemului său militar, de poziția geo-strategică, de tradițiile militare etc.

Pe fundamentul științei militare, gândirea militară românească a intrat și străbate, în ultima perioadă profunde schimbări calitative. Rolul lor principal îl constituie fundamentarea unei arte militare cu un profund conținut științific.

Ca teorie Științifică, arta militară are o structură complexă și diversificată, compusă din următoarele părți componente: strategia, arta operativă și tactica.

Strategia militară este partea care prezintă o deosebită importanță în cadrul artei militare și cuprinde un sistem de cunoștințe și principii referitoare la conducerea războiului în ansamblu, a campaniilor militare și a operațiilor strategice. Ea studiază problemele cu privire la caracterul viitorului război, pregătirea țării și a armatei în vederea ducerii acestuia, elaborarea planurilor de război, categoriile de forțe armate și folosirea lor într-un viitor război, pentru realizarea scopurilor politice ale acestuia, formele și procedeele de ducere a luptei armate ș.a.. Strategia militară exprimă raportul dintre latura politică și cea militară a războiului, stabilește la nivelul cel mai înalt modalitățile de folosire a tuturor forțelor și mijloacelor destinate îndeplinirii scopurilor războiului respectiv. Rolul ei conducător în cadrul artei militare se manifestă prin faptul că orientează și direcționează arta operativă și tactica, încadrând acțiunile acestora într-o concepție unică, în vederea îndeplinirii scopului strategic.

Arta operativă este un domeniu mai nou al artei militare, constituită ca o disciplină de sine stătătoare în cadrul acesteia, care se ocupă cu studiul teoretic și practic al pregătirii și ducerii operațiilor forțelor terestre, forțelor aeriene și forțelor navale. Ea elaborează principiile, regulile și procedeele de pregătire și ducere a operațiilor în consens cu legile luptei armate, mijloacele create de știința și tehnica modernă și caracteristicile teatrelor de acțiuni militare.

Tactica este o parte componentă a artei militare care se ocupă cu studiul luptei desfășurate pe uscat, în aer și pe mare de către marile unități tactice, de către unități și subunități. Ea elaborează principiile, procedeele, formele și

metodele de pregătire și ducere a luptei. Ca și celelalte părți componente ale artei militare, tactica are o latură teoretică și una practic - aplicativă.

Deși se reprezintă ca domenii distincte, totuși cele trei părți componente ale artei militare constituie un tot unitar, fiind într-o strânsă corelație. În timp ce strategia se ocupă cu elaborarea principiilor fundamentale ale conducerii de ansamblu a războiului, campaniilor și operațiilor strategice, arta operativă studiază și stabilește principiile ducerii operațiilor executate pe uscat, în aer și pe mare de către mari unități operative, tactica elaborează principiile, procedeele și regulile de pregătire și ducere a luptei.

Istoria militară studiază războaiele (campaniile) ce s-au desfășurat de-a lungul istoriei universale, dezvoltarea armatelor și tehnicii militare, în scopul desprinderii unor concluzii și învățăminte folositoare pentru cunoașterea și înțelegerea fenomenelor actuale și de perspectivă ale evoluției și fenomenului militar.

Geografia militară se ocupă cu studiul fenomenelor geo-climatice și implicațiile acestora asupra luptei armate, a teritoriului ca teatru de acțiuni militare, cu natura și configurația terenului desprinzând concluzii cu privire la potențialul de război și la modul de întrebuințare a forțelor și mijloacelor participante la ducerea acestuia.

Teoria organizării militare este o ramură a științei militare strâns legată, în special, de arta militară. Ea se ocupă cu elaborarea principiilor științifice ale organizării armatelor, ale dezvoltării proporționale a diferitelor categorii de forțe armate și diferitelor arme, stabilirea elementelor lor componente și a proporțiilor dintre ele, precum și elaborarea principiilor sistemului de mobilizare și completare cu personal.

Teoria instruirii trupelor se ocupă cu elaborarea principiilor, formelor și metodelor de instruire a subunităților, unităților și marilor unități, pentru însușirea cunoștințelor și formarea calităților morale și a deprinderilor necesare organizării și ducerii acțiunilor militare.

Alături de aceste ramuri însemnate ale științei militare, mulți autori contemporani consideră că și-au câștigat un loc distinct unele noi ramuri: logistica și administrația militară, teoria conducerii militare, pedagogia și psihologia militară, economia militară, etc.

Logistica militară se definește ca un sistem complex alcătuit din structuri și instituții specifice, din mijloace materiale și forțe umane, precum și din concepții, reguli, norme, acte normative și activități care au ca scop să asigure baza tehnică, materială, financiară, medicală, transport, prestări de servicii necesare ducerii războiului.

Teoria conducerii militare se ocupă cu elaborarea principiilor pregătirii și ducerii acțiunilor militare cu o anumită eficiență.

Totodată trebuie arătat că, în etapa actuală se remarcă o tendință puternică de lărgire a conținutului științei militare, determinată îndeosebi de următoarele fenomene:

- schimbarea caracterului luptei armate în diferitele sfere, diferențierea și integrarea cunoștințelor științifice militare;
- creșterea rolului științelor sociale în înțelegerea unor procese ale războiului, determinate îndeosebi de implicațiile revoluției în afacerile militare;
- sporirea importanței pregătirii economice și psihologice a țării și a forțelor armate, a tuturor elementelor sistemului militar și, ca urmare a acestui fapt, creșterea numărului de discipline social-militare de contact și amplificarea legăturilor lor cu știința militară;
- creșterea ponderii cunoștințelor tehnice, extinderea și aprofundarea relațiilor științei militare cu științele naturii și cele tehnice;
- matematizarea științei militare în general și a artei militare în special, ce se manifestă îndeosebi prin modelarea acțiunilor de luptă, întrebuițarea pe scară largă a metodelor matematice și cibernetice, la cercetarea problemelor strategice, operative și tactice, precum și fundamentarea lor cu ajutorul criteriilor cantitative și calitative;
- întrebuițarea pe scară largă a ciberneticii la toate nivelurile de conducere și drept urmare, generalizarea utilizării în forțele armate a sistemelor automatizate de conducere.

Prin urmare, este de reținut că în urma acestor tendințe în dezvoltare, au fost incluse de către unii autori contemporani în sfera științei militare și a altor ramuri științifice cum sunt: disciplinele socio-militare de contact (economia militară, psihologia militară, pedagogia militară, dreptul militar, etc.), disciplinele tehnice militare (topografia militară, cibernetica militară, construcția tehnicii militare și armamentului etc.).

BIBLIOGRAFIE

- [1] Alvin Tofler, *Război și anti-război*, Editura ANTET, București, 1995
 [2] General C.M. Hîrjeu, *Rostul cuvintelor: disciplină, inițiativă*, București, 1907, p.112
 [3] *Lexicon militar*, Editura Militară, București, 1980